

ספר
מעדני
יואל

פרשת בא

י"ל ע"י מערכת
הוצאת אור חיים

Mechon@ohrchaim.com
718-930-7443

KolSatmar.com

ספר מעדני יואל

פרשת בא

בו נקבצו ובאו דברות קודש וניצוצי אורה, אשר שמענו ונדעם
מרבנו הקדוש והטהור האדם הגדול בענקים

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל
אבדק"ק סאטמאר וגאב"ד ירושלים תובב"א

פרשת בא • תשפ"ו לפ"ק

תוכן הענינים

הסימן על מלך המשיח הוא שיחזק את ישראל לשמירת תורה ומצות
וזולת זה הכל הבל ואין להתפעל מנסים ונפלאות / **חינוך הבנים על**
דרך הישן ומקובל מאבותינו ולא כפי דרך העולם כי רק על דרך
זה ישארו הילדים על דרך התורה / תכלית השפעת הרכוש לצורך
קיום התורה והמצות על כן ראוי שהרכוש יגיע לישראל הכשרים /
הרכוש שמשתמשין בו לקיום התורה והמצות הולך וגדול על ידו
שפע ברכה טובה לעד ולעולם ועיקר השכר צפון למעלה בשמים /
כבוד שמים מתגדל בעולם הזה כאשר מתרומם קרן ישראל בעושר
גדולה וכבוד לעיני כל הבריות / **כאשר הקב"ה צוה עלינו לקחת**
ממונם של האומות אין לחוש שמא יגרום נזק אך בהיות טוב יקחו
ממונם מתורת הלואה ולאחר מיתתם אין שום חשש / היהודים אשר
חנונם השי"ת בעושר ובנכסים יתנו לב לת"ח החיים בדוחק ועוני
ח"ו להחזיקם ולהחיותם בעין יפה / **אין לוותר קוצו של יו"ד מן**
התורה כדי להתייפות בעיני הרשעים ואם ירצה הקב"ה להשפיע לנו
שפע ברכה ועשירות לא יהיה זה שום עיכוב / בזכות נתינת צדקה
מתקיים הרכוש של בני ישראל בידם

פרשת בא

א

הסימן על מלך המשיח הוא שיחזק את ישראל לשמירת תורה ומצוות וזולת זה הכל הכל ואין להתפעל מנסים ונפלאות

ולכאורה היא פליאה גדולה מפני מה עשה הקב"ה נס גדול ועצום כזה שהפליא לעשות פלאי פלאות במה שהברד לא הכה את החטים. כי איזה תועלת יוצא מנס הזה, כי הלא מיד לאחר מכן הגיע מכת ארבה, והארבה אכל את כל ירק הנשאר מן הברד, נמצא שלא היה בו שום תועלת, והוא תמוה מאוד, וכי בשביל כך הוצרך הקב"ה לעשות נס גדול למען יהיה לארבה מה לאכול, 'וואס איז געווארן פון די נסים, דער היישעריק האט עס אויפגעגעסן, איז עס דאך א פלא אז מ'זאל טון פלאי פלאות עס זאל זיין וואס צו עסן פאר'ן היישעריק'.

וכתב האלשיך הקדוש לבאר הענין, כי הנה יש לפעמים שאנו רואים דרך רשעים צלחה, 'אז מ'ווייזט זיי גאר מ'טוט זיי נסים, רעדן זיי זיך איין ידינו רמה, ונדמה להם כי דרכם ישרה ואינם צריכים

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו', ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים (י, א-ב). הנה ראוי לתת לב להבין הענין מפני מה נאמר כאן אצל מכת ארבה למען תספר באזני בנך ובן בנך, יותר משאר כל המכות.

ואפשר לומר בביאור הענין, על פי מה שכתב **באלשיך הקדוש** (ד"ה ויאמר ה') על מה שאמר הכתוב את אשר התעללתי במצרים וכתב רש"י שחקתי, דלכאורה יש להבין המכוון בשחוק זה. אכן הענין הוא כי מצינו אצל מכת ברד אירע דבר נפלא ביותר, שהברד הכה וקלקל את כל ארץ מצרים, מלבד החטה והכוסמת, כמו שאמר הכתוב (לעיל ט, לב) החטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה, וכתב רש"י ז"ל (ד"ה כי אפילות) פלאי פלאות נעשו להם שלא נכו. ע"כ.

שום נסים שפילט נישט קיין ראלע אקעגן דרך האמת'.

וכמו שכתב הרמב"ם (מלכים פרק יא הלכה ג) אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך וכו', ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. עכ"ל. הנה מבואר מדבריו שיש מקום לחוש שלפני ביאת המשיח יעברו על ישראל כמה נסיונות על ידי נסים ונפלאות, אשר על כן העמיד הרמב"ם את עיקר היסוד שמלך המשיח יחזק את ישראל ללכת בדרך התורה.

והנה בימינו אלה אין צורך להשתמש עם נסים בפועל, כי העיקר הוא שימצאו סיבה לומר שנעשה להם נסים, 'או מ'קען נאר זאגן נסים ווערן שוין שטארק דעם מינות מיטן אפיקורסות, זאגט מען שוין אז הקב"ה וויל מינים מיט אפיקורסים'. אבל האמת שאין לך מינות גדולה מזו, ואין ספק שכל אלה הם מכוחות הסטרא אחרא רח"ל, בהיות כן צריכים לדעת כי אפילו אם יהיו באמת נסים ונפלאות גדולים ונוראים אין להתפעל מכל אלה כלל, 'דארף מען וויסן וואס ס'איז קעגן דרך התורה איז אלעס סטרא אחרא און מינות, אונז האמיר איין כלל, אמת איז נאר די תורה הקדושה'.

ובעין זה כתב בהגדת מהר"ל מפראג (דברי נגידים ד"ה ענין פתיחת הדלת) טעם על

לשוב אל השי"ת, והאמת שזאת הוא ענין הכבדת הלב שהיה לפרעה, 'אז איינער קלערט אז מ'טוט פאר רשעים' וועגן נסים ונפלאות, ברענגט דאס הכבדת הלב אז ס'איז מרחק פון דרך ה'. ועל כן כאשר ראה פרעה שנעשה לו נסים ונפלאות שהברד לא הכה את החטים, על ידי כך נדמה לו כי הוא טוב וישר ואינו צריך לשוב בתשובה.

ולאחר מכן הגיע מכת ארבה ואכל את כל ירק הנשאר מן הברד, נמצא שמכל הנסים שאירע למצריים לא נשאר להם מאומה, זאת הוא ענין השחוק שכל מה שאירע להם נסים ונפלאות היה כל עיקר תכלית המכוון כדי להטעותם ולהכביד את לבם, 'מ'טוט פאר זיי נסים, אזוי פארפירט מען זיי, מ'פארדרייט זיי, אזוי ווערן זיי מוטרד מן העולם, ס'האט זיך אויסגעלאזט, אז מ'טוט זיי נאר נסים איז דאס גענאנגען פאר'ן היישריק, איז דאס א גרויסער שחוק'. עכ"ד.

והנה נראה ללמוד מכל זה מוסר השכל גדול, להורות לבני ישראל את דרך הישר בעיקרי יסודי האמונה בביאת משיח צדקינו, שיש לדעת שאין לעשות עסק גדול מנסים ונפלאות, שיש לפעמים שיכולים לבוא על ידי הנסים לכלל טעות ח"ו בעיקרי אמונה, כפי מה שאירע כמה פעמים במשך הגלות במשיח שקר שהראה נסים ונפלאות וכל זה היה שקר ורמיה, ועיקר המבחן הוא שמלך המשיח יקרב את ישראל לשמירת התורה, 'דער יסוד פון אלעמען איז דער דרך התורה, און קיין

אשר התעללתי במצרים, ועיקר תכלית המכוון להשריש בלב הילדים שאין להתפעל מן הנסים בלבד, כי יש לפעמים שאין בנסים שום ממש, כדרך שמצינו שעשה הקב"ה נסים ונפלאות במצרים אצל מכת הברד, ולא יצא מן הנסים האלה שום תועלת, כך ראוי לדעת שיתכן הדבר שייעשה לנו נסים ונפלאות, אך כל אלה המה שקר וכזב ואין בהם ממש, כי הסימן האמיתי הוא כאשר יבוא משיח ויחזק את ישראל אל הדרך התורה, 'דארף מען דאס דערציילן פאר דורי דורות אז אידן זאלן וויסן אז דער עיקר איז נאר דורך חיוזק התורה, דורכדעם קאן זיין א ישועה מיט א נאולה'.

(ס"ג בא שנות תשי"ג תשי"ח לפ"ק)

פתיחת הדלת לפני שפוך חמתך, שהכוונה בזה להשריש בליל התקדש חג הפסח בלב הילדים סימן הגאולה, שלפני ביאת המשיח יבוא אליהו הנביא זכור לטוב לבשר לנו את הגאולה העתידה, וכל זמן שלא הגיע אליהו הנביא אין להאמין לבל מי שיבוא ויאמר שהוא מלך המשיח, אפילו אם יעשה נסים גדולים ונפלאים. 'טאמער האט מען נישט געזען אליהו' ואל מען וויסן אלעס איז שקר וכזב. בעזה"ר האט מען איבערגעגעבן דעם כח פאר די סטרא אחרא און פאר'ן ס"מ'.

ועל פי הדברים האלה יתבאר הענין שאמר הכתוב אצל מכת ארבה דייקא למען תספר באוני בנך ובן בנך את

חינוך הבנים על דרך הישן ומקובל מאבותינו ולא כפי דרך העולם כי רק על דרך זה ישארו הילדים על דרך התורה

הפקר בארץ מצרים, הלא זה הוא דבר שאין לו שחר כלל.

אבן נראה ביאור הכוונה, כי הנה מודעת זאת שרוב כלל ישראל לא הלכו בדעה אחת עם משה רבינו, וכמו שכתוב בתורה (להלן יג, יח) וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ופירש רש"י ז"ל אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה. והנה פרעה היה יודע שרשעי ישראל לא ילכו לעבוד את ה', אשר על כן הציע פרעה שבני ישראל ההולכים לעבוד את ה' יניחו את טפם אצל אחיהם הנשארים בארץ מצרים ואינם

ויישוב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיהם מי ומי ההולכים, ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו וגו' כי חג ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם וגו', לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' וגו' (י, ח-יא). הנה ראוי לתת לב להבין את כל הדיון הזה, ומה זה ששאל פרעה תחילה מי ומי ההולכים, ואחר כך החליט בעצמו ואמר לכו נא הגברים ולא רצה להסכים על הטף, וכי חשב פרעה שבני ישראל יתרצו לדבר כזה להניח את טפם

על זה השיב לו משה רבינו בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו נלך כי חג ה' לנו, כלומר אין אנו יכולים לילך בדרכי העולם ההולכים ברוח הזמן, אלא בנערינו ובזקנינו נלך, ר"ל אנחנו נמשיך לחנך את נערינו על פי דרכם של זקנינו, ורק על פי דרכיהם הסלולה לנו נחנך את בנינו ובנותינו, בלי שום שינוי מן הדרך הישן, כי חג ה' לנו, ר"ל אין אנו חוננים את חנינו כפי מנהגו של עולם, חג ה' לנו איז נישט וועלמליך, אלא אנו ממשיכים ללכת בדרך הסלולה לנו מאבות אבותינו.

והלוימוד היוצא מדברינו אלה את גודל הנחיצות לחנך את בנינו ובנותינו על דרך הישן כפי מה שנהגו אבותינו ורבותינו, כי רק על דרך זה ישארו הילדים על דרך התורה, והמופת על זה הוא 'העולם', הביטו וראו עד כמה נתרחקו אנשי העולם מן הדרך התורה והיהדות רח"ל, והרי עיקר שורש הירידה הוא בענין זה עצמו מאחר שלא הקימו להם בתי החינוך על אותו הדרך שנהגו אבותינו ורבותינו הק' זי"ע דור אחר דור כידוע ומפורסם לכל.

והאמת שכל מה שיש עוד קצת תורה ויהדות בקרב העולם כל זה הוא בזכות אותם הישיבות ההולכים על דרך הסלולה לנו מאבותינו הק' זי"ע, על אף שאין זה אלא מיעוט דמיעוטא ורחוק מאוד מן השלימות הראוי, גם בארץ ישראל עיקר החיות של היהדות המה אותם הישיבות והתלמודי תורה, ולולי זאת אבדנו כולנו אבדנו ולא הי' שום זכר של יהדות כלל ח"ו.

רוצים לילך לעבוד את ה', והגברים ילכו לעבוד את ה'.

ועל דרך זה יתבאר הכוונה בשאלת פרעה מי ומי ההולכים, כמו שכתב בבלי יקר (ד"ה מי ומי) שפרעה לא שאל את משה מי ומי ילך, אלא אמר לו שוטטו נא בכל קצוי העולם ופוק חזי מאי עמא דבר הא כיצד נוהגים כל האנשים שבעולם, שהרי בכל המקומות שבעולם אין דרך טף לזבוח, אשר על כן יש לכם להתנהג כפי דרך כל האנשים שבעולם. עכ"ד.

ועל פי דרכו אפשר לומר עוד על פי דרכינו, כי הנה פרעה הבין כי משה רבינו לא יתרצה להניח את הטף אצל רשעי ישראל, שהרי יש לחוש שמא יכניסו בהם ארס רע מתרבות מצרים הרעים, אשר על כן הקדים פרעה להסביר לפני משה רבינו כי אדרכה תצמח להם טובה גדולה במה שילמדו הטף את דרכי ונימוסי הולכי קדים, שעל ידי כך יהיה להם תכלית טוב בחייהם, שיהיה להם היכולת להתעשר ולחיות חיים טובים במצרים.

וזהו שאמר פרעה הרשע מי ומי ההולכים, כלומר הביטו וראו את דרכו של עולם ההולכים לרוח העת החדשה, ואינם מחנכים את הילדים על דרך הישן, וכאשר תניחו את ילדיכם אצל אחיכם הישראלים ההולכים לרוח הזמן הרי יוכלו להצליח ולהתגדל בכל טובות הנאות עולם הזה, וגם הם יהיו פטרונים ועשירים גדולים 'קאפיציטעטן' אזוי ווי די וועלט גייט, ויהיה להם חיים טובים ומאושרים.

מתוך כך יכולים לחוביה כי עיקר כח היהדות לדורות הבאים הנה הוא על ידי הישיבות האלה, ובכך מה מאוד צריכים לעמוד על המשמר ולהתאמץ להחזיק את התלמוד תורות והישיבות ביתר שאת ויתר עז, וכל המסייע בדבר נשגב כזה יזכה לקבל שכרו מן השמים וטוב לו בזה ובבא.

(מסיבת מלוה מלכה עבור החזקת הישיבה יטב לב בעיה"ק ירושלים תובב"א מוצש"ק פרשת בא שנת תש"י לפ"ק)

אשר על כן צריכים להתעורר ולתת לב לתמכם ולהחזיקם בכל הכוחות למען תתקיים התורה והיהדות בקרב ישראל. ועינינו הרואות איך שונאי הדת משתדלים בכל מיני תחבולות רשע להחליש את כח הישיבות, כאשר הכריזו בעיתונותיהם שלא יתנו ממון להישיבות הקדושות, כי לפי דעתם הנכזבה אין בהם שום צורך, וכל הישיבות צריכים להבטל ח"ו, לא יאומן כי יסופר שלא יבשו להתדרדר לשפלות כזה, אמנם

תכלית השפעת הרכוש לצורך קיום התורה והמצוות על כן ראוי שהרכוש יגיע לישראל הבשרים

עוד כתב בפרשת דרכים (דרוש ה') לדקדק על אומרו ועבדום וענו אותם קיים 'בהם' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים 'בהם', כי לכאורה אומרו 'בהם' הוא שפת יתר, והיה לו לומר ועבדום וענו אותם קיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים.

ואפשר לומר בביאור הענין, על פי מה דאיתא בגמרא (חולין צא.) שצדיקים ממנום חביב עליהם יותר מגופן, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. ולכאורה עדיין אין זה סיבה מספקת שיהיו חביבים עליהם ממנום שהם עסקי עולם הזה יותר מגופן.

אמנם נראה הכוונה, כי הנה כל עיקר חפץ הצדיקים להרבות תורה ומצות ומעשים טובים, והלא קיום התורה

דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' בלי כסף וכלי זהב וגו' (יא, ב). איתא בגמרא (ברכות ט.) דבר נא, אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה למשה בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם (בראשית טו, יג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (שם פסוק יד) לא קיים בהם. ע"כ.

ולכאורה תמוה הדבר וכי יעלה על הדעת שאברהם אבינו ע"ה יתרעם חלילה על מדותיו של הקב"ה, והלא אברהם אבינו ע"ה ראש למאמינים לא יהרהר כלל אחר מדותיו ית', גם עיקר הדבר תמוה לומר על אברהם אבינו שהיה חומד אחר הממון, וזה יהיה לו בשורה טובה שבני ישראל יצאו ברכוש גדול.

בישראל שהיו להם פטרונין מן המצריים והי' להם עושר גדולה וכבוד במצרים ולא היו רוצים לצאת ממצרים, ומתו בשלשת ימי אפילה כדי שלא יראו המצריים את מפלתן ויאמרו גם הם לוקין כמונו. וטעם ב' לפי שבשלשת ימי אפילה היו ישראל נכנסין לתוך בתיהן של המצריים והיו רואין בהם כלי כסף וכלי זהב ושמלות, אם היו אומרים אין לנו להשאל לכם היו ישראל אומרים להן הרי הוא במקום פלוני, באותה שעה היו המצריים אומרים אם היו אלו רוצין לשקר בנו היו נוטלין אותן בימי החושך ולא היינו מרגישין, שהרי ראו אותן כבר, ועל ידי כן **מצאו** חן בעיניהם והיו משאלין להם, לקיים מה שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

ואפשר לומר כי שני טעמים אלו קשורים יחד וטעם אחד הוא, כי הנה רשעי ישראל שהיו במצרים היו פטרונים ועשירים גדולים, אם כן היה הקב"ה יכול להכריח אותם לצאת ביחד עם בני ישראל ממצרים בעל כרחם, והרי היה להם כסף וזהב לרוב מה שאספו להם במשך כל אותם השנים אשר היו במצרים, אם כן **נמצא** שהיו יכולים לקיים בהם הבטחת הבורא ב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ולא היה צורך כלל שישאלו ישראל ממצרים כלי כסף וכלי זהב.

אלא שהקב"ה לא רצה שרשעי ישראל יצאו ביחד עם בני ישראל הכשרים, לאשר ידע הבורא ב"ה כי לא מוב הדבר לפי שהתחברות עם הרשעים יזיק לנפשות ישראל, אשר על כן סיבב הקב"ה מכת חושך על המצריים אשר

והמצות והחזקת התורה כרוך עם הוצאת ממון רב, והנה איש ההמוני שאינו נזהר כל כך לעבור על איסורי תורה, המצא ימצא לפעמים כאשר הוא משתוקק להשיג איזה חפץ ואין ידו משגת להשיגו במישרים, אינו נמנע מלפשוט ידו בגזל כדי להשיג את חפצו ותאותו, לא כן מדת הצדיקים אף על פי שהם מתאוים ומשתוקקים עד מאד לשמור ולעשות ולקיים מצות ומעשים טובים, ולהרבות פעלים רבים לתורה, והרי הם צריכים על כל אלה ממון רב, עם כל זה אינם יכולים לעבור על איסורי תורה ולפשוט את ידיהם בממון שאינו שלהם, אפילו שכל כוונתם בזה הוא לשם שמים ולצורך קיום התורה והמצות.

וזוהו המכון במה שאמרו ז"ל שהצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה חביב עליהם הממון, לפי שעל ידי הממון הם עושים חפצי שמים שיכולים על ידם לקיים מצות ומעשים טובים, ועם כל זה אינם פושטים את ידיהן בגזל, על כן מאחר שקיום התורה והחזקת התורה חביב עליהם כנפשם, אם כן **נמצא** שהממון הוא צורך גבוה וחלק הנפש, על כן חביב עליהם ממונם יותר מגופם, כי על ידי כך יעלה בידם להרבות פעלים רבים לקיום התורה הקדושה. ועל זה הדרך היה אברהם אבינו רוצה שיצאו בני ישראל עם רכוש גדול, כיון שיש בהם צורך רב לקיום התורה והמצות.

והנה מצינו במדרש (שמות רבה יד, ג) שני טעמים על מה שהביא הקב"ה מכת חושך, הא' לפי שהיו רשעים

המכוון, כי בשלמא אם ימצא הממון תחת יד הכשרים שבישראל המבקשים לקיים את התורה והמצוות שפיר יהיה תועלת רב במה שיש להם רכוש גדול, מה שאין כן כאשר יהיה הרכוש אצל הרשעים לא יצא מכך שום תועלת לקיום התורה, ועל זה שפיר יתרעם ויצטער אברהם אבינו ע"ה.

וזתו הכוונה במה שאמר הקב"ה שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אותם קיים 'בהם', כלומר בישראל הכשרים, שכן רק ישראל הכשרים היו סובלים את העינוי ועבודה קשה, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים 'בהם', אלא באותן הרשעים אשר לא סבלו את העינויים אלא היו יושבים שם בכבוד ובשלוה, ואילו הכשרים בקרב ישראל שהיו משתמשים ברכוש גדול למען קיום התורה והמצוות לא נתקיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, על כן הזהירם על כך שישראל הכשרים ישאלו כלי כסף וכלי זהב, ועל ידי כך יתקיים 'בהם' הבטחת הכורא ב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ועל ידי כך תנוח דעתו של אותו צדיק אברהם והבן.

(פרשת בא שנת תש"י לפ"ק במסיבה הגדולה לשיבת יטב לב בירושלים; א' יתרו שנת תשי"ח לפ"ק במסיבה הגדולה השנתית)

באותם ששת הימים ימותו רשעי ישראל, אם כן לא יוכל להתקיים בממונם מה שהבטיח הכורא ב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ומשום כך הביא חושך על המצרים כדי שיראו ישראל הכשרים את כל המקומות שהמצריים מחזיקים כספם וזהבם, ועל ידי כן יהיו יכולים לשאול מאת המצרים כלי כסף וכלי זהב, כל זה למען יתקיים בבני ישראל הכשרים דייקא את הבטחת הכורא ב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

ועל פי הדברים האלה יתכן לומר הביאור במה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה בבקשה ממך הזהירם על כך שישאלו ממצרים כלי כסף וכו', כדי שלא יאמר אותו צדיק וכו', כי באמת היה שייך לקיים את הבטחת הכורא ב"ה על ידי אותם הפטרונים אשר היו במצרים שהרי היה להם עושר ונכסים רבים, אלא שאלמלי תתקיים הבטחת הכורא ב"ה על ידי הרכוש הנמצא ביד הרשעים, לא היה יוצא מכך שום תועלת מובה לצורך קיום התורה והמצוות, כי אותם הרשעים לא היו משתמשים עם ממונם לצורך קיום התורה והמצוות. משום כך היה אברהם אבינו ע"ה מתרעם שהרי לא נתקיים בכך עיקר תכלית

הרכוש שמשתמשים בו לקיום התורה והמצוות הולך וגדול על ידו שפע ברכה מובה לעד ולעולם ועיקר השכר צפון למעלה בשמים

אבינו ע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כי לפי פשוטו של דבר יפלא הדבר, וכי

על סגנון זה אפשר לומר עוד בביאור הכוונה שהבטיח הקב"ה לאברהם

איזה הנאה יש לאברהם אבינו ע"ה שיצאו ישראל עם רכוש גדול, וכי יעלה על הדעת שאברהם אבינו היה אוהב את הממון עד כדי כך שזה יהיה למענו בשורה טובה וחשובה.

ובספר בנין אריאל (לחג הפסח ד"ה וגם את הגוי) הקשה על אומרו 'רכוש גדול', כי הנה מודעת זאת שכל מקום שנאמר גדול מכלל דאיכא קטן, אם כן איפוא ראוי לתת לב להבין הכוונה במה שאמר הקב"ה שיצאו 'ברכוש גדול', שנראה מזה שבא לשלול 'רכוש קטן', וצריך ביאור הכוונה.

ואפשר לומר שהכוונה באומרו רכוש גדול הוא רכוש אשר משתמשים בו לקיום התורה והמצות, ויש בזה ג' טעמים. א' על דרך שמצינו בגמרא (סנהדרין טז.) על הכתוב (להלן יח, כב) 'כל הדבר הגדול' שהכוונה היא על דבריו של גדול, ועל דרך זה יכולים לפרש את הכוונה במה שאמר הכתוב ואחרי כן יצאו 'ברכוש גדול' שהכוונה על רכושו של גדול, כי הנה הרכוש שמשתמשים בו בעבור קיום התורה ויראת שמים המה דבריו של גדול, בהיות כן נמצא שכל אותו הרכוש הוא 'רכושו של גדול', דהיינו שהוא רכוש השייך אל הקב"ה ותורתו הקדושה, מה שאין כן הרכוש שמשתמשים בו לעצמו, 'דעם נעלם וואס מ'נוצט פאר זיך, מ'טומ עם אוועק אין די קאסע וכדומה וואס ס'איז פאר זיך', הנה הוא רק לצורך האדם עצמו בלבדו, 'דער מענטש איז אן עולם

קטן, דאס איז זעכער דבריו של קטן', אם כן איפוא שפיר יש לכנות את הרכוש ההוא 'רכוש קטן' לאשר הוא רכושו של קטן.

טעם ב' למה שאמרנו שהממון אשר משתמשים בו לקיום התורה והמצות הוא נקרא 'רכוש גדול', כי הנה השפעת רכוש זה הולך וגדול תמיד בכל עת, דהיינו כפי מה ששנינו במשנה (פאה פ"א מ"א) שאוכלין מפירותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, הרי נמצא עולה מדבריהם כי כל מה שהאדם מוציא לצורך קיום התורה והמצות נמשך על ידו שפע ברכה טובה לאדם בכל עת ובכל זמן, בהיות כן שפיר נקרא 'רכוש גדול', כי השפעת רכוש זה הולך וגדול תמיד בכל עת ובכל זמן.

טעם ג' יש לומר, כי הממון אשר האדם מוציא לצרכי צדקה עולה ומתעלה למעלה, והוא מניע למקום היותר גבוה, כפי מה שאמרו בגמ' (כבא בתרא יא.) שאמר מונבז המלך אבותי גנזו למטה ואני גנזו למעלה, אשר על כן ממון כזה שהאדם מוציא לצורך קיום התורה והמצות הנה הוא 'רכוש גדול'.

ועל פי הדברים האלה יתבאר המכוון במה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש 'גדול', היינו על דרך שביארנו שהכוונה על רכושו של גדול, דהיינו שבני ישראל משתמשים עם אותו הרכוש לצורך קיום התורה והמצות ולעשות בהם מעשים טובים, 'פון

מחזק די תורה און מחזק דעם אידישקייט, מ'איז דבריו של גדול'.

(יום א' פרשת וישב שנת תש"כ לפ"ק אצל מסיבה הגדולה השנתית)

דעם וועט מען טון תורה ומצוות ומעשים טובים, ס'וועט זיך אנזען וואס טוט זיך מיט דעם געלט, מ'וועט זען דורות אידן, מ'האלט זיך אויף ביי אידישקייט, מ'איז

כבוד שמים מתגדל בעולם הזה כאשר מתרומם קרן ישראל בעושר גדולה וכבוד לעיני כל הבריות

עולם אליין, בחיות בן נמצא כי מה שהצדיקים מעונים ומדוכים ביסורים ח"ו אין זה כבוד לפני השי"ת.

אבל כאשר מתרומם כבודן של צדיקים בעולם הזה בעושר גדולה וכבוד, על ידי כך מתרומם כבוד שמים בעולם הזה, 'או דער אייבערשטער העלפט אויף דעם עולם צדיקים ווערן נתרומם מיט הרחבה, דאס זעט דעם אויג אויכעט, דעם שבר זעט מען אן מיט די אויגן, ועל ידי כך מתרומם כבוד שמים בעולם.

ודבר זה נתקיים אצל יוסף הצדיק שנתעלה ונתרומם מעמדו בעולם הזה בעושר גדולה וכבוד כפי מה שאמר הכתוב (בראשית מב, ו) ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ, וכל האומות שבעולם היו כפופים ונכנעים אליו, מתוך כך היה נראה וניכר לעיני כל הבריות גדולת הצדיקים עובדי השי"ת בעולם. וזהו שאמר הכתוב 'בן פורת יוסף', ופירש בתרגום אונקלוס 'ברי דיסגי יוסף', לשון ריבוי, ר"ל שיוסף הצדיק זכה למדה טובה מרובה יותר משאר כל האבות הקדושים, במה שהיה 'בן פורת עלי עין',

עוד יש ליישב על מה שאמר הקב"ה למשה 'שלא יאמר אותו צדיק וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא נתקיים בהם, וכי אברהם אבינו היה אוהב ממון שהוצרך הקב"ה להבטיחו שיצאו ברכוש גדול.

ואפשר לפרש על דרך שאמרתי לפרש את הכתוב (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, כי הנה מצינו אצל האבות הקדושים שרוב ימיהם היו שרויים בצער ורדיפות, וכמו שאמר יעקב אבינו ע"ה (שם מז, ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי, וכן אמרו במדרש (בראשית רבה פד, ג) לא שלותי ולא שקטתי ויבוא רוגז (איוב ג, כו), לא שלותי מעשו, ולא שקטתי מלבן, ויבא רוגז זה רוגזו של יוסף, והנה בעת אשר הצדיקים מדוכים ביסורים אין זה כבוד שמים, הגם ששכרם צפון ושמור לעולם הבא, ששם נראה גדלות הצדיקים, ברם מה שנעשה למעלה בשמים אינו ניכר ונראה בעולם הזה, 'אלדינגס וואס עס איז בעולם הבא איז דאך עין לא ראתה אלקים זולתך (ישעיה סד, ג) דאס אויג זעט נישט, דאס זעט קיינער נישט נאר דער בורא

עין לא ראתה אלקים זולתך, אם כן נמצא שמכל אלה עדיין לא נתגלה בכך כבוד שמים בעולם הזה.

אשר על כן הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, דהיינו שיקבל שכר בדבר הנראה והנגלה לעיני כל הבריות בעולם הזה, 'אזוינים וואס די וועלט זעט אויך, וואס מ'זעט אויף דעם עולם, וואס מ'זעט אויף דער ערד, אזוי ארומער וועט זיין דער כבוד שמים', ויתגלה לעין כל כי עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו (תהלים לג, יח), וזאת הוא כבודו יתברך כאשר מתרומם קרנם של בניו האהובים בעשירות גדולה ומופלגת, ויראו כל באי עולם את כבודם ורוב עשרם בעולם הזה, על ידי כך מתקדש ומתאהב שם שמים בעולם.

ומעתה יתבאר המכוון במה שאמרו 'שלא יאמר אותו צדיק וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם', ר"ל שאם לא תתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הרי זה יגרום צער לאברהם אבינו ע"ה, לאשר יחשוב בדעתו שבניו אינם ראויים שתתברכה כבוד שמים על ידם בעולם, 'אברהם אבינו וועט זיך מצער זיין אז זיי זענען נישט ראוי אויף קיין כבוד שמים חלילה, אז ס'וועט נישט מקוים ווערן דער ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, וועט ער האבן צער אז די קינדער זענען נישט ראוי צו דער הבטחה', כי בודאי אין החסרון נובע מצדו ית', אלא עיקר הסיבה הוא מפאת שהבנים עדיין אינם ראויים לכך שתתברכה כבוד שמים על

ר"ל שנתגלה על ידו גדולת הצדיקים בעולם הזה וראו כל הבריות עין בעין נודלו ותפארתו בעולם הזה, ועל ידי כך נתרומם כבוד שמים בעולם.

ועל דרך זה יש לומר הוא הענין במה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שלאחר שנות גלות מצרים שבו היו בני ישראל שרויים בצער ובעוני גדול, וכל זה היה העדר כבוד שמים, כי הלא הם היו זרע אברהם יצחק ויעקב, וגם הם בעצמם היה להם מדות גדולות ונשנובות, 'עם שמייט דאך נאר געוואלטיגע זאכן', ענינים נוראים, שלא נשמעו בין האומות, ולא שינו את שמם ולשונם ומלבושם, וכמבואר בזוה"ק (חלק ב' ג'), וכל זה קיימו ועשו מדעת עצמם, אף על פי שעדיין לא היו מצווים על כך, שהרי זה היה לפני מתן תורה, אם כן היה ראוי שיתרומם קרנם למעלה בעושר כבוד וגדולה ועל ידי כך היה מתקדש שם שמים בעולם, על כל פנים נמצא עולה מן האמור שכל זמן שהיו בני ישראל משועבדים בגלות מצרים באופן קשה מנשוא, 'זיי זענען געווען בעיני ובשפלות מער פון דער גאנצער וועלט, איז דאך עם נישט קיין כבוד שמים'.

והנה האמת הוא שהקב"ה שילם להם שכרם כפי הראוי להם, שהרי יצאו ממצרים וזכו להתעלות ולהתרומם להיות עם סגולה מכל העמים, ונתן להם הקב"ה את התורה הקדושה, אכן כל אלה הם דברים גדולים ונשנובים לבני ישראל, ועדיין אינו ניכר גדולתן לעיני שאר כל האומות, שהרי קבלת התורה הוא ענין שנאמר עליו

ועל ידי כך יתגלה על ידם כבוד שמים
בעולם הזה.
(ס"ג פרשת בא שנת תשכ"ו לפ"ק)

ידם, על כן אמר הקב"ה למשה רבינו דבר
נא באזני העם וישאלו כלי כסף וזהב,
ויתרום קרן ישראל בעושר גדולה וכבוד,

כאשר הקב"ה צוה עלינו לקחת ממונם של האומות אין לחוש שמה יגרום נזק אך בהיות טוב יקחו ממונם מתורת הלואה ולאחר מיתתם אין שום חשש

יש לנו בקבלה מרבתינו הק' זי"ע שאם
אדם נוטל ממון או חפץ מאינשי דלא
מעלי, הרי זה משפיע לרעה בנפש המקבל
וגורם נזק גדול לנפשו, שכת הפועל
בנפעל, 'די געלט וואס שטאמט פון די
וואס זיי האבן גאר שלעכטע מדות, זיי
זענען עוברי רצונו יתברך, קען חלילה
שאמ'ן, כי כח הפועל בהנפעל.

וכתב על זה באגרא דכלה כי הנה
במקום שאנו רואים להדיא
שהקב"ה צוה עלינו לקחת איזה חפץ
שבעולם, שוב אין מקום לחוש ממה שאנו
יודעים שבעלים הראשונים היה איש רע
מעללים, כי מאחר שהקב"ה צוה עלינו
לקחתו אם כן נמצא שהקב"ה הוא נותן
לנו את החפץ ההוא, ובכחאי גוונא אין
שייך להיות שום השפעה לרעה.

ועל פי הצעה זו כתב לפרש את הכתוב
הנ"ל, כי הנה לכאורה יש מקום
להקשות איך אפשר שצוה הקב"ה לבני
ישראל לרשת את נחלת ארץ ישראל, הלא
מודעת זאת שהארץ ההיא היתה נחלת
שבעה אומות אשר הם היו הגרועים
שבאומות, אם כן יפלא הדבר איך היו

דבר נא באזני העם וישאלו וגו' כלי כסף
ובלי זהב וגו'. הנה באור החיים הק'
(לעיל ג, יח) תמה על כך מפני מה צוה
הקב"ה מאת בני ישראל שישאלו מן
המצריים בתורת הלואה דייקא, ולא יבקשו
מהם לתת להם ממונם בתורת מתנה, שהרי
האמת הוא שאם היו ישראל מבקשים כלי
כסף וכלי זהב בתורת מתנה ודאי היו
המצריים נותנים להם בחפץ לב, כפי מה
דאיתא במכילתא (פרק יג) הביאו רש"י ז"ל
על מה שנאמר וישאלו, דאף מה שלא
היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה
אומר אחד טול שנים ולך, ע"כ. א"כ יפלא
הדבר שרצה הבורא ב"ה שבני ישראל
יבקשו את ממונם בתורת הלואה דייקא,
הלא יש לחוש שמה יגרום חלילה חילול
שם שמים, שאומות העולם יאמרו על בני
ישראל שביקשו הלואה ולא היו משלמים
להם (עיין במס' סנהדרין צא.).

ואפשר לבאר את הענין על פי מה שכתב
באגרא דכלה (פרשת שופטים ד"ה כי
הגויים) על הכתוב (דברים יח, יד) כי הגוים
האלה וגו' אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו
ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך, כי הנה

מאחר שהקב"ה צוה עלינו לקחת כלי כסף וזהב מאת המצריים, אם כן נמצא שהקב"ה הוא הנותן לנו את כל הממון אלה, ולא המצריים עצמם כלל, אשר על כן ודאי אין לחוש שמא יגרום ממונם נזק לנפשינו, מאחר שאין המצריים הנותנים את ממונם כלל, אלא הקב"ה לבדו הוא הנותן אותם לנו.

אבל נראה לומר עוד, אשר מהאי טעמא צוה הקב"ה שיקחו ישראל את ממונם של המצריים בתורת הלואה, ורק לאחר קריעת ים סוף כאשר כבר מתו כל המצריים מן העולם הזה, וכבר נפסקה כח השפעתם בעולם אז הותר לבני ישראל להחזיק בהם, 'ביים ים זענען דאך די אלע מצריים שוין נישט געווען אויף דעם עולם, האט זיך אויפגעהערט זייער כח'. ואם כן יתכן לומר כי לאחר קריעת ים סוף היו יכולים בני ישראל להחזיק בהם בלי שום חשש.

(ס"ג פרשת לך שנת תש"כ לפ"ק; פרשת וישב שנת תשי"ד לפ"ק)

יכולים בני ישראל ליקח לעצמם את נחלתם ממונם ורכושם של אותן האומות הרעים, על זה אמר הכתוב ואתה לא כן, ר"ל אין לך לחוש ממה שאתה קונה נחלת שבעה אומות שלא יגרום לך שום נזק לנפשך, שהרי נתן לך ה' אלקיך, 'דער בורא כל עולמים האט געזאגט ניין, עם וועט דיר נישט שאטן, ווייל נישט זיי זענען די נותנים, נאר הקב"ה איז דער נותן, עם איז אזוי מן השמים, הקב"ה גיט עם'. עכדה"ק.

ועל דרך זה אפשר לומר גם לענין רכוש מצרים, כי לכאורה יש לשאול הא כיצד צוה הקב"ה לבני ישראל שישאלו מאת המצריים כלי כסף וכלי זהב, הלא יש מקום לחוש שמא יגרום נזק לנפשם ליהנות ממונם של המצריים, כי הלא ידוע גודל טומאת אנשי ארץ מצרים הרעים שהוא מקום ערות הארץ, ואם כן יש לחוש שיהיה כח הפועל בהנפעל.

הנה האמת שיש לומר בזה כפי מה שכתב באגרא דכלה עצמו, כי

היהודים אשר חננם השי"ת בעושר ובנכסים יתנו לב לת"ח החיים בדוחק ועוני ח"ו להחזיקם ולהחיותם בעין יפה

אותם (בראשית טו, יג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (שם פסוק יד) לא קיים בהם, ע"כ. הנה ראוי לתת לב להבין הענין שהוצרך הכתוב להזהירם על כך, הלא כסף וזהב הם מדברים שנפשו של אדם מחמדתן.

דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה וגו' פירש"י דבר נא, אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה למשה בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו

שם על לב להשגיח עליהם ולהחזיקם ולהחיותם ולמלאות את בתיהם ברכוש מצרים בכלי כסף וזהב.

אשר על כן נראה כי מה שאמר הכתוב וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה, היא הוראה מיוחדת לבני ישראל, שכל אותם האנשים אשר עלה בידם לקחת כסף וזהב של המצריים לרוב, הם יתנו לב לתת לרעהו אשר לא מצאה ידו לסובב אצל בתי מצרים, ולמלאות את בתיהם בכלי כסף וזהב, עד שכל אחד ואחד מבני ישראל יצא עם רכוש גדול בלי יוצא מן הכלל.

ומכאן יוצא לימוד לדורות, כי אותם היהודים אשר חננם השי"ת בעושר ובנכסים ינהגו עין טובה עם שכניהם העוסקים בתורה ויראת שמים, וכאשר יבחינו על אלו מהם שהם חיים בדוחק ועוני ח"ו, מוטל עליהם להחזיקם ולהחיותם בעין יפה, למען יהיה להם היכולת לעסוק בתורה מתוך הרחבה, ובזכות החזקת התורה יתברכו בכל הברכות המיועדות למחזיקי תורה.

(סעודת מלוה מלכה בביהמ"ד מוזשאי מוצש"ק פרשת בא שנת תשי"ד לפ"ק)

ק"ז בישמח משה (ד"ה בספרי וגם ערב רב) העיר על מה שאמר הכתוב וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה, כי הלא אנשי מצרים הרעים אינם בגדר רעים לבני ישראל, כפי מה שמצינו בגמ' (בבא קמא לח.) שממעטין שור שנגח שור עכו"ם ממה שנאמר בתורה 'שור רעהו', אמרינן רעהו ולא של עכו"ם, ומסיים עלה בישמח משה, והוא פלא עצום ולא ראיתי מי שקדמני בזה.

ואפשר לומר בביאור הענין, כי הנה הקב"ה צוה לבני ישראל שישאלו מן המצריים כלי כסף וכלי זהב, אכן האמת כי לאו כל אחד מסוגל לכך לילך אל בית הנכרי ולבקש מאתו כלי כסף וזהב, כי יש הרבה אנשים חשובים אשר מעולם לא היה להם שום מגע ומשא עם המצריים, ואין צריך לומר הצדיקים אינם מסוגלים להתעסק עם המצריים, בהיות כן יש לחוש שיחיו רבים ומוזבים שלא ימלאו לבם לבקש טובות מאת המצריים, והם ישארו בעירום ובחוסר כל בלי משען ומשענה חלילה. ויתכן לומר שזה יהיה הצער לאברהם אבינו ע"ה על אותם נפשות נקיים עובדי ה' שהיו מעונים תחת יד מצרים ביתר שאת, ואין שום אדם

אין לוותר קוצו של יו"ד מן התורה כדי להתייפות בעיני הרשעים ואם ירצה הקב"ה להשפיע לנו שפע ברכה ועשירות לא יהיה זה שום עיכוב

ושמלות, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום וינצלו את מצרים (יב, לה-לו). הנה

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב

ולכאורה הוא דבר תמוה ביותר, כי איך אפשר להיות שאיש ישראל שומר תורה ומצות ימצא חן בעיני הרשעים, ומתוך כך יש מקום לטעות ולומר כי אם כן נראה שכן הוא רצון הבורא ב"ה שימצאו ישראל הכשרים חן בעיני הרשעים, אם כן איפוא מוטל עלינו להתייפות ולהתדמות להם קצת, ויש לנו היתר לוותר קצת מן הדרך הישן ושמירת תורה ומצות, 'מוז מען דאך עפעס נאכלאזן פון די הייליגע תורה פונעם אלטן דרך', כיון שלולי כך אי אפשר למצוא חן בעיני הרשעים, 'ווי אזוי דען קען איך האבן חן ביי די רשעים אז זיי זאלן געבן געלט', ומתוך כך היה מקום לטעות ולומר שזה עצמו הוא בכלל המצוה, לעשות פשרות ולהתדמות חלילה קצת לדרכי אומות העולם, למען יעלה בדינו למצוא חן בעיני הרשעים ולקבל מהם כסף לעשות בהם פעלים רבים לתורה ומצות ומעשים טובים, 'איך ברויך דעם געלט צום רצון הבורא ב"ה מעג איך עפעס נאכלאזן, כדי מ'זאל זיך אננעהערן מיט זיי, מ'ברויך דאך האבן דעם געלט אויף א מצוה, אויפ'ן רצון הבורא ב"ה, אויפ'ן כבוד שמים'.

אבן האמת ברור שחלילה להעלות על הדעת לוותר כי הוא זה משמירת תורה ומצות, ואין לנו לעשות שום פעולה קלה כדי להתייפות בעיני הרשעים ולהתדמות להם, שהרי האמת כבר נתברר הרבה פעמים שכל אותם האנשים שרצו להתדמות קצת לדרכי אומות העולם ולהתייפות בעיניהם, לבסוף יצאו בניהם מן הדת לגמרי, בהיות כן ודאי אסור לנו

יש להבין מפני מה הוצרך הכתוב להקדים ולומר שבני ישראל עשו כדבר משה, הרי זה דבר המובן מאליו, כי ממה שנאמר בסמוך וישאלו ממצרים הרי אני יודע שהם עשו כדבר משה, ולמה הוצרך הכתוב לאומרו.

אבן נראה לומר ביאור הכוונה, כי הנה לכאורה דבר כזה שאנשי המצריים התרצו להשאיל לבני ישראל החרדים לדבר ה' את כל הכלים היקרים של כסף וזהב, הוא דבר משונה ביותר, שהרי מצד טבע האנושי לא יתרצה שום אדם למסור את כליו היקרים למי שאינו מוצא חן בעיניו, והרי הדבר ידוע שהרשעים אינם יכולים לסבול את הצדיקים, כפי שרגיל אני לחזור על דברי רבינו יונה (שערי תשובה שער השלישי אות קמח, רבינו יונה על אבות פרק ד משנה ו) לפרש הכתוב במשלי (כו, כא) מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו, שהמבחן לברר את מהות האדם אם הוא ירא את ה' או לא כאשר נראה מי מוצא חן בעיניו, אם הצדיק מוצא חן בעיניו הרי זה הוכחה שהוא כשלעצמו הוא איש כשר וצדיק כמותו, ואם הרשע מוצא חן בעיניו הרי זה הוכחה שהוא עצמו רשע, ועל כן לא נראה בעיניו מעשה הצדיקים, עכ"ד. אם כן איפוא יפלא הדבר כיצד אפשר לצוות את בני ישראל לשאול כלי כסף וזהב מאת המצריים, 'די מצריים זענען דאך געווען רשעים, נו ווי קומען זיי עפעס צו געבן פאר אידן געלט מקיים צו זיין דעם רצון הבורא ב"ה'.

אבל הפסוק עצמו אומר בפירוש שבני ישראל מצאו חן בעיני המצריים,

לוותר ולעשות שום פשרות ולהניח דבר קטן אפילו כקוצו של יו"ד.

ואם תאמר אם כן איך אפשר להצליח בעולם הזה, הנה האמת הוא שאם יעלה לרצון לפני הקב"ה שנתברך בעושר וגדולה וכבוד, ודאי ישפיע עלינו הקב"ה שפע ברכה טובה, ולא יהיה שום עיכוב ממה שאנו נוהרים בקיום התורה והמצוות להתברך בכל שפע ברכה טובה.

וזהו שבא הכתוב לומר ובני ישראל עשו כדבר משה, כלומר שבני ישראל עמדו על משמרתם בשמירת תורה ומצות

כראוי, 'ניטאמאל קיין קוצו של יו"ד האט מען זיך נישט אוועקגערוקט פון דעם', ואף על פי כן עלה בידם לשאול מאת המצריים כל כלי כסף כמזכר שאלו הכתוב וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלו, כי מאחר שכך היה רצון הבורא ב"ה הסכימו כולם להשאיל להם את כלי כסף וזהב, 'דער בורא כל עולמים האט געהאלפן און ס'איז געווען דער רצון הבורא ב"ה אז זיי זאלן געבן האבן זיי געגעבן, וכך יצאו בני ישראל בעשירות רב.

בזכות נתינת צדקה מתקיים הרכוש של בני ישראל בידם

מישראל שלא היה טעון תשעים חמורים עם כסף וזהב.

אלא שעדיין צריך ביאור הא כיצד נתקיים רכושם תחת ידם, כי מאחר שנתרומם כל כך קרנם של בני ישראל, עד שכל אחד מהם היו כולם עשירים גדולים ומופלגים בלי שום יוצא מן הכלל, ולא היה בנמצא אף גם עני אחד בקרב ישראל, אם כן איפוא ראוי לתת לב להבין הא כיצד היו יכולים לקיים באותם הימים מצות צדקה.

ואם נאמר שבאמת לא היה צורך לעשות ולקיים בימים ההם מצות צדקה, כיון שנתברכו כולם בעשירות גדולה ומופלגת, אם כן איפוא יפלא הדבר איך אפשר שהתקיים הרכוש תחת ידם, הרי

וגם ערב רב עלה אתם וגו' (יב, לה). איתא במדרש (עי' מכילתא פר' בא מס' דפסחא פי"ד) וגם ערב רב עלה אתם, כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בראשית טו, יד). והוא תמוה, כי איך אפשר לומר על מה שהבטיח הבורא ב"ה לאברהם אבינו ע"ה כי גר יהיה זרעך וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול תתקיים עם הערב רב, הלא הם אינם בכלל זרעו של אברהם אבינו ע"ה, ובדאי נתקיימה הבטחת הבורא ב"ה לבני ישראל שהם זרעו של אברהם ולא לערב רב, וצריך ביאור.

ואפשר לפרש הכוונה, כי הנה זה פשוט שבני ישראל יצאו ממצרים עם רכוש גדול כפי מה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (בכורות ה:) שלא היה שום אחד

היו בכלל מה שאמר הכתוב ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, אם כן יתכן לומר שבקרב הערב רב היו הרבה עניים ואביונים, אם כן נמצא ששפיר היו יכולים בני ישראל לפזר ממונם לצדקה בעד הערב רב. אם כן נמצא עולה מן האמור כי על ידי מה שגלוו עם ישראל הערב רב, היה לבני ישראל היכולת לתת להם מממונם לצדקה, ולקיים בהם מה שאמרו חכמינו ז"ל מלח ממון חסר על דרך שנתבאר, ועל ידי כך יתקיים רכושם תחת ידם לאורך ימים.

ומעתה יתבאר המכוון בדברי המדרש, 'וגם ערב רב עלה אתם', והרי בקרב הערב רב היה מצוי עניים לרוב, ובהיות כן היו יכולים ישראל לתת להם מממונם לצדקה, ומתוך כך נתקיים בבני ישראל מה שאמר הכתוב 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ר"ל שהרכוש גדול יתקיים תחת ידם כפי הראוי לאורך ימים ושנים טובים בלי שום גרעון.

(מוצש"ק פרשת בא שנת תש"י לפ"ק)

אמרו חכמינו ז"ל (כתובות סו:) מלח ממון חסר, ופירש רש"י ז"ל הרוצה למלוח ממונו, כלומר לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה. ואם כן אם נאמר שכל בני ישראל נעשו עשירים גדולים, ולא היה בנמצא אף אביון אחד בקרב ישראל אשר יכולים לתת לו מעות לצדקה, אם כן איפוא יש להבין הא כיצד נתקיים ממונם תחת ידם.

ואם נאמר כי באמת לא התקיים ממונם תחת ידם זה תמוה ביותר, כי אם כן יש להבין וכי איזה תועלת טובה יצא ממה שיצאו ישראל עם רכוש גדול, הרי מאחר שלא התקיים ממונם זה תחת ידם כלל, בהיות כן נמצא שאין זה בגדר השפעה טובה רק צער ועגמת נפש בלבד, וזה פשוט שלא נתכוון הקב"ה לתת להם רכוש גדול כדי לגרום להם צער ועגמת נפש.

אכן נראה לומר בביאור הענין, כי הנה בעת שיצאו ישראל ממצרים נלוו עמם ערב רב, כמפורש בכתוב וגם ערב רב עלה אתם, והנה נראה פשוט שהם לא

